

تحلیلی بر نقش تملک اراضی ملی در روند توسعه با تأکید بر تأثیر اجرای طرح باغات طوبی بر مناطق اطراف (مورد: شهر باسمنج)

محمد مسعودی نیا*

عضو هیئت علمی دانشگاه پیام نور- بخش الهیات و حقوق

تاریخ وصول: ۱۳۹۵/۱۲/۱۴؛ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۷/۹/۱۰

Analysis of National Land Ownership Role in the Development Process, with Emphasis on the Impact of Tuba Gardens Project Implementation on the Surrounding Area (Case Study: Basmenj City)

Mohammad Masudiniya*

Scientific Board Member, Theology and Law Department, Payamnoor University

Recption: 4 March 2017; Accepton: 1 December 2018

Abstract

The city of Tabriz, as one of the major metropolises in Iran, is one of the industrial poles of the country and is therefore one of the most polluted cities in the country in terms of weather. The main share of green space is far from the minimum standard per capita, and because of this, the special cooperative company of Clergies, scholars and propagators of Islamic sciences in East Azarbaijan have done works in relation to the ownership and integration of the land of the project execution, with the aim of rehabilitating low-yielding lands and developing green spaces and they seek to cultivate an area that has been in an unpleasant landscape as a result of being thrown out of production and exploitation. This study aimed to evaluate the effects of national land acquisition plan to review the results of Tuba gardens surrounding areas in terms of the host society's development process.

The present research is descriptive-analytic in terms of research method. The population is consisted of households in Basmenj. LISREL program output shows the consistency of the study proposed model with experimental data at optimum levels and good fitting of indicators.

Keywords: National Lands, Environment, Development, Touba Project, Basmenj.

چکیده

شهر تبریز به عنوان یکی از کلان شهرهای ایران، یکی از قطب های صنعتی کشور بوده و به همین دلیل هم اکنون یکی از آلوده ترین شهرهای کشور از لحاظ آب و هوایی به شمار می رود. سهم سرانه فضای سبز آن با حداقل استاندارد سرانه، فاصله زیادی دارد و به این دلیل شرکت تعاونی خاص روحانیون، طلاب و مروجان علوم اسلامی استان آذربایجان شرقی باهدف اصلاح و احیاء اراضی کم بازده و توسعه فضاهای سبز، نسبت به تملک و یکپارچه سازی اراضی محل اجرای پروژه اقدام نموده و درصدد آبادانی اراضی ای است که به صورت بایر، ضمن خارج شدن از گردونه تولید و بهره برداری، مناظر ناخوشایندی را به وجود آورده است. این تحقیق باهدف بررسی آثار تملک اراضی ملی به بررسی نتایج طرح باغات طوبی بر روند توسعه مناطق اطراف از نظر جامعه میزبان پرداخته است. تحقیق حاضر کاربردی و از نظر روش انجام پژوهش، توصیفی-تحلیلی است.

جامعه آماری شامل خانوارهای شهر باسمنج می باشد. خروجی برنامه لیزرل نشان می دهد مدل ارائه شده برای تحقیق، در سطح مطلوب با داده های تجربی سازگاری داشته و شاخص ها از نیکویی برازش برخوردار هستند.

کلیدواژه ها: اراضی ملی، باسمنج، توسعه، طرح طوبی، محیط زیست.

مقدمه و بیان مسئله

بشر ذاتاً زیبایی‌ها را دوست دارد و همواره می‌کوشد تا آن را حفظ کند؛ لذا حفاظت از طبیعت ایده‌ جدیدی نبوده و از دیرباز در میان کشورها و ملل کهن سابقه‌ای دیرینه دارد، مثلاً در کشورهای نظیر ایران، یونان و روم و... رهبران سیاسی و مذهبی سعی داشتند تا طبیعت را حفظ کنند. تورق تاریخ ایران نشان می‌دهد که طبیعت در زندگی ایرانیان همواره نقش مهمی داشته است. ایرانیان باستان همواره به درخت، با دیده احترام می‌نگریستند. درخت سرو برای پارسیان مقدس بوده و برای آن کرامت بی‌شماری قائل بودند. جنگل و درخت نزد ایرانیان نماد طراوت، آرامش و زیبایی بوده و هست.

اسلام تمام جنبه‌های انسان، محیط‌زیست و جهان هستی را در یک ارتباط هماهنگ و موزون در مسیر الهی موردتوجه قرار داده، بین آن‌ها ارتباط ایجاد می‌کند. از این رو، اسلام محیط‌زیست را به عنوان صورت واحد غیرقابل تجزیه در نظر می‌گیرد و بین انسان و محیط‌زیست و جهان هستی، انفصالی قائل نیست و آن‌ها را مکمل یکدیگر دانسته است. بر این اساس، محیط‌زیست بخشی از نظام خلقت است (شهریاری، ۱۳۸۹: ۱۸۹). نظر اسلام نسبت به محیط‌زیست بر تقدس عالم طبیعت است که آفریده خدای ابراهیم است و یهودیان و مسیحیان هم در برابر او سجده می‌کنند؛ بنابراین، اسلام یادآور چیزی است که غرب آن را به برکت ادیان ابراهیمی - که اسلام نیز در این خانواده است - داشته و امروز از دست داده است. ذکر این نکته ضروری است که هرچند مسائل و مشکلات زیست‌محیطی در جهان اسلام معاصر، به همان اندازه مطرح است که در جهان غرب مطرح هست، به ظاهر چنین پیداست که نظر اسلام نسبت به طبیعت و جهان با نظری که دنیای غرب با انتخاب آن بشریت را دچار بحران زیستی ساخته است چندان تفاوتی ندارد؛ ولی تعمق بیشتر می‌تواند این حقیقت را آشکار سازد که نگاه اسلام به طبیعت با دیدگاه غرب در چند قرن اخیر، بسیار متفاوت بوده است و اگر نظر اسلام چندان آشکار نیست، به خاطر آن است که تمدن اسلامی از قرن هجدهم به بعد سخت تحت تأثیر تمدن غرب دگرگون شده است و حقیقت این است که جهان اسلامی بیش از آنکه اسلامی باشد زیر پوشش تمدن و فرهنگ غربی پنهان شده است (همان: ۱۸۸). از نظر قرآن کریم طبیعت در سخره بشر قرار گرفته است ولی این بدان معنا نیست که بشر بدون هیچ قید

و شرطی در تباه کردن آن آزاد باشد، بلکه انسان باید در محدوده قیود و شرایط و قوانین الهی عمل کند و با توجه به اینکه او خلیفه خداوند است و قدرتی که از ناحیه خداوند به وی اعطا شده صرفاً برای زندگی موقت در زمین و نهایتاً بازگشت به سوی او است، به بهره‌برداری از طبیعت بپردازد. قدرتی که به بشر اعطا گردیده، مطلق نیست، بلکه محدود به قید مسئولیت است، آن‌هم نه تنها نسبت به خداوند، بلکه نسبت به همه انسان‌ها و بلکه نسبت به کل آفرینش [است] (اکبری راد، ۱۳۸۷: ۲۰).

ولی به نظر می‌رسد که به این سهولت نمی‌توان در مقام الهام‌گیری از دین برای حل بحران زیست‌محیطی، یک دیدگاه دینی را به نفع دیدگاه دیگر کنار گذاشت. اولاً حذف انسان‌محوری در مسئله محیط‌زیست معقول به نظر نمی‌رسد؛ زیرا باید این جایگاه برتر را به درستی تعریف کرد. می‌توان گفت انسان موجود محوری عالم است؛ ولی محور عالم نیست. به تعبیر فیلیپ شوارد، الهی‌دان معاصر، می‌توان تعالیم ادیان یکتاپرست را نه در قالب نظریه انسان‌محوری صرف، بلکه در قالب خدا، انسان و جهان محوری تفسیر کرد. ثانیاً هرچند میان دین و محیط‌زیست نوعی همبستگی روان‌شناختی وجود دارد، ولی حق این است که باید در این همبستگی، دین مبنا باشد نه محیط‌زیست. ولی واقعیت این است که این همبستگی روان‌شناختی در جهتی کاملاً متضاد سیر کرده است زیرا شهودی‌های ما درباره محیط‌زیست ممکن است در شکل‌دهی دیدگاه‌هایمان درباره خداوند مؤثرتر باشد تا شهود درباره خداوند در شکل‌دهی رویکردهای ما به طبیعت (رحمتی، ۱۳۸۷: ۳۸۵).

در قرن حاضر مسئله محیط‌زیست به دغدغه اساسی در بین ملل مختلف تبدیل شده است. در این میان، این مقوله در جامعه اسلامی و اندیشه دینی ملل آن از جایگاه ویژه و مهمی برخوردار بوده که ساکنین جامعه اسلامی هر یک به‌نوبه خود اطلاعات لازم در این زمینه را دارند. در این زمینه، جایگاه متولیان امور دینی و حقوق انسانی در جهت تفسیر گسترده و روشن اندیشه‌های دینی در زندگی انسانی بیشتر به چشم می‌خورد. جهان اسلام همیشه در کنار سایر عوامل تاریخی، بر فرایند گسترش دین تأکید داشته که همواره با گسترش تمدن غربی مواجه بوده است. اندیشمندان اسلامی همواره در جهت حفظ محیط‌زیست با الهام از دستورات کتب الهی و احادیث نبوی، کوشش‌های گسترده‌ای نموده‌اند و نسبت به تخریب و آلوده‌سازی آن

پوشش باقی نمانده است و همواره در معرض فرسایش‌های شدید آبی و بادی قرار دارد و همه‌ساله مقادیر معنی‌به‌خاک بارزش زارعی آن‌ها توسط روان‌آب‌های حاصل از سیلاب‌های ناگهانی از دسترس خارج می‌گردد که در این مختصر با هدف بررسی آثار تملک اراضی ملی درصدد رسیدن به جواب قانع‌کننده‌ای در مورد این سؤال است که آیا آثار و نتایج طرح باغات طوبی بر روند توسعه مناطق اطراف در منطقه مورد مطالعه شامل شهر باسمنج تأثیرگذار بوده است؟

مبانی نظری

اهمیت حفاظت از محیط‌زیست

محیط‌زیست شامل مجموعه‌ای است از عناصر اعم از آب، خاک، هوا، گیاهان و حیوانات و تمامی شرایط خارجی است که رشد و حیات انسان متأثر از آن‌هاست. لزوم حفظ محیط‌زیست و توجه به مسائل زیست‌محیطی به‌ویژه در جریان مخاصمات مسلحانه، یکی از موضوعات مهم و دغدغه برانگیز جهان معاصر است؛ زیرا از سویی محیط‌زیست و مجموعه عناصر و عوامل سازنده آن جنبه حیاتی و نقش اساسی و تأثیرگذاری در روح و روان و زندگی پاک و خرم انسان‌ها و دیگر موجودات زنده دارند. به‌طوری‌که موجودات زنده منهای محیط‌زیست امید بقا نخواهند داشت؛ بنابراین، وابستگی انسان و دیگر موجودات زنده به محیط‌زیست یک مقوله فرعی و مکمل نیست که وجود و عدم آن برای مجموعه‌های بشری یکسان باشد، بلکه بشر و موجودات زنده ملازم با عناصر محیط‌زیست پا به جهان می‌نهند و با برخورداری از آن استمرار حیات می‌یابند (فقهی، ۱۳۹۰: ۱۸۷). باید خاطرنشان نمود که اصطلاح «محیط‌زیست» را می‌توان به یک منطقه یا تمام سیاره و حتی به فضای خارجی‌ای که آن را احاطه کرده است، اطلاق کرد. یونسکو، برای محیط‌زیست، از اصطلاح «بیوسفر» یا لایه حیاتی نام‌برده که از تعاریف موسع در این باره بوده و عبارت است از: «محیط زندگی بشر یا آن بخش از جهان که بنا به دانش کنونی، همه حیات در آن استمرار دارد». در حقیقت، بیوسفر یا لایه حیاتی، همان لایه و قشر نازکی است که این کره خاکی را در میان گرفته و شامل زمین و هزار متر بالای آن و عمق زمین و اقیانوس‌ها است (حجازی، ۱۳۸۷: ۱۶۵).

هشدار داده‌اند و به نقش محیط‌زیست در تعالی انسان در زندگی شهری و روستایی تأکید نموده‌اند. علم بهسازی طبیعت و محیط‌زیست که تفکر و علمی نوپاست، علاوه بر زیباسازی مناظر و چشم‌اندازها، هدف بزرگ‌تر دیگری را دنبال می‌کند که همان بازگرداندن تعادل حیاتی به طبیعت است. با توجه به اینکه شهر بزرگ تبریز به‌عنوان مرکز استان آذربایجان شرقی با پیشینه تاریخی کهن و یکی از کلان‌شهرهای ایران اسلامی، نقش خود را در اقتصاد کشور ایفا نموده و یکی از قطب‌های صنعتی کشور می‌باشد و به همین دلیل هم‌اکنون یکی از آلوده‌ترین شهرهای کشور از لحاظ آب و هوایی به شمار می‌رود. از دیرباز تبریز را شهر باغات می‌نامیدند ولی با گذر زمان، اکثر باغات آن به‌مرور تخریب شده و جای خود را به ساختمان‌ها و برج‌های مرتفع داده است، به‌طوری‌که هم‌اکنون سهم سرانه فضای سبز ساکنین این شهر در حدود ۵ مترمربع می‌باشد که با حداقل استاندارد سرانه فضای سبز که حدود ۱۵ مترمربع برای هر نفر می‌باشد فاصله زیادی دارد و این دلیل متقن و کافی برای اهتمام و تلاش جدی و همه‌جانبه تمامی بخش‌های دولتی و خصوصی و حتی تشکل‌های مردمی برای توسعه سطح فضای سبز این شهر می‌باشد. شرکت تعاونی خاص روحانیون و طلاب و مروّجان علوم اسلامی استان آذربایجان شرقی با هدف اصلاح و احیای اراضی کم‌بازده، احداث باغات میوه و فضاهای سبز خصوصی و عمومی با طراحی زیبا و مدرن ایجاد چشم‌اندازهای سبز و دل‌انگیز به‌صورت منطقه‌ای توریستی - تفریحی در دامنه‌های کوهستان سهند و ابتدای ورودی شهر تبریز، نسبت به تملک و یکپارچه‌سازی اراضی محل اجرای پروژه اقدام نموده و ضمن انجام مطالعات لازم درصدد آبادانی مراتع و اراضی‌ای است که سالیان متمادی به‌صورت رهاشده و بایر تحت تأثیر سیلاب‌ها و روان‌آب‌ها و سایر عوامل تحت تأثیر شدید فرسایش‌های بادی و آبی قرار داشته و ضمن خارج شدن از گردونه تولید و بهره‌برداری، مناظر ناخوشایندی را به‌صورت تپه‌های لخت و عریان بیابانی در سمت شرقی و در بدو ورود به شهر تبریز به وجود آورده است. در منطقه اجرای طرح نیز به دلیل نزدیکی مراتع این منطقه به روستاهایی چون لیقوان و هروی و بیرق که دارای جمعیت دامی بالایی بوده و از دیرباز خاستگاه صنعت پنی‌رسازی استان نیز به شمار می‌رفته‌اند، فشار زیادی بر این مراتع وارد آمده و ضمن تخریب بی‌رویه آن‌ها به‌جز مراتع فقیر و فاقد

با ظهور انقلاب صنعتی در قرن هجدهم، آسیب‌های زیست‌محیطی، به‌ویژه در جهان صنعتی غرب، شکل بسیار ملموس‌تری یافت و پس‌از آن، در قرن بیستم خسارات زیست‌محیطی با قضایایی همچون «تریل اسمیلتر» در ۱۹۹۸ م، «کانال کورفو» در ۱۹۴۹ م «اختلاف دریاچه لانو» در ۱۹۵۹ م، «اختلاف سد گاتمدر ۱۹۹۸ م»، قضیه کاسموس در سال ۱۹۹۸ م در فضا، فاجعه کارخانه شیمیایی «بوپال هند» در سال ۱۹۸۴ م، فاجعه «نیروگاه هسته‌ای چرنوبیل» در ۲۹ آوریل ۱۹۸۹ م و آلودگی‌های ناشی از حریق عمدی چاه‌های نفت کویت توسط عراق در جنگ دوم خلیج فارس، عینی‌تر و بحرانی‌تری یافت و نشان داد که بشریت برای چیرگی بر این خطرات، نیازمند عزمی جهانی و برنامه‌ریزی دقیق و انجام اقدامات قاطع و فراگیر در سطوح محلی، منطقه‌ای و بین‌المللی است؛ زیرا در غیر این صورت، حیات بشری دچار نابودی و انهدام روزافزون‌تری خواهد شد (همان: ۱۶۴).

بی‌شک برای بقای بشر باید به حفاظت از محیط‌زیست اندیشید. اصطلاح محیط‌زیست در هیچ یک از کنوانسیون‌ها، معاهدات و بیانیه‌های مهم بین‌المللی تعریف نشده، اما با نگاهی کلی می‌توان گفت محیط‌زیست به همه شرایط و عوامل فیزیکی، اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی و زیباشناختی اطلاق می‌شود که اشیاء و اموال موجود در کره زمین در حیطه آن قرار دارد و بر مطلوبیت و ارزش آن اموال نیز کیفیت زندگی بشر اثرگذار است. اغلب فاجعه‌های زیست‌محیطی که گاهی در گوشه و کنار این دنیای پهناور رخ می‌دهد، حاصل فعالیت‌هایی است که بشر به‌ویژه از صدسال قبل در راه رسیدن به توسعه و رفاه، در طی فرایند صنعتی شدن به آن‌ها دست یازیده و همگی باعث تخریب و آلودگی محیط‌زیست می‌شود. مدت‌هاست که علاج این‌گونه نابسامانی‌ها که سلامتی بشر را به خطر انداخته، فکر آنان را به خود مشغول داشته و نشست‌های بین‌المللی متعددی را شکل داده است (عمیق، ۱۳۸۸: ۹۸). ادوار پیشین برای انسان‌ها با هر دین و آیینی، طبیعت جنبه‌ای از تقدس داشت. آب، جنگل، کوه، دریا، طبیعت و ... دارای ارزش بالایی بوده و غالباً دخالت انسان در امور طبیعی از دیدگاه فلاسفه و انسان‌های مشرق زمین گناه تلقی می‌شد. ولی با گذشت زمان، علم‌گرایی انسان همراه با انسان‌گرایی او، نظام طبیعی را تبدیل به آزمایشگاهی برای اثبات نظریه‌های گوناگون علمی می‌کرد (هانکوک، ۲۰۰۴: ۱۲۵). سرزمین

پدری و مادری که اغلب به‌طور وسیع مورد استفاده قرار می‌گیرد به‌درستی گویای وظیفه و مسئولیتی است که عمیقاً در درون ما جای دارد و مردمانی که به مدت طولانی در سرزمینی زیسته‌اند، معمولاً آن را به قوت حس می‌کنند، اصرار به این نکته که فقط آن‌ها که از آن بهره می‌برند در این مورد مسئولیت دارند، با موضوع تأکید بر قداست درختان، کوه‌ها، دریاچه‌ها، رودخانه‌های واقعی و امثال آن‌که در آن سرزمین یافت می‌شود جور در نمی‌آید، بنابراین طرفداران این دیدگاه برای همه انواع حیات بدون هیچ‌گونه تقدم و اولویتی برای هیچ‌یک، حق برابر زندگی و شکوفایی قائل می‌شوند (سینجر، ۱۹۹۳: ۲۵).

آرنولد توین بی، نیز در گفت‌وگو با دای ساتو ایکه دا، دانشمند ژاپنی به این نتیجه رسید که دین مورد نیاز بشر کنونی، خدایی‌گرایی است که احترام به منزلت و قداست کل طبیعت را تعلیم می‌دهد و یکتاپرستی یهودی توجیه‌گر بهره‌برداری حریصانه بشر از طبیعت است؛ چیزی که بشر کنونی به آن نیاز ندارد؛ لکن بسیاری دیگر از متفکران عرفی زیست، دانشمندان و فعالان حوزه محیط‌زیست، به دلیل اشتراک هدف و تعهد، به جامعه دینی روی آوردند (رضایی، ۱۳۸۹: ۱۴۶). آیا آنچه «تیروش ساموئل سان» در مورد یهودیت می‌گوید، در مورد همه مذاهب صادق است؟ او می‌نویسد: «مذهب یهود تا همین اواخر، توجه به مسائل زیست‌محیطی را امری کاملاً جانبی و غیرجدی تلقی می‌کرد». البته این بدان معنی نیست که مذاهب به جهان طبیعت توجهی نداشته و آن را نادیده انگاشته‌اند؛ در حقیقت اگر از کتاب دعای مسیحیان، سرودهای مذهبی‌ای را که حضور خدا را از طریق تندر، چرخه فصول و شب‌نیم متذکر می‌شود، حذف کنیم، بخش زیادی از آن باقی نمی‌ماند؛ اما برای چندین قرن، برخی از این مذاهب باستانی، جهان طبیعت را موهبتی تضمین‌شده تصور می‌کردند که صرفاً زمینه و پشت‌صحنه‌ای برای روابط مختلف انسان‌ها و خدایان با یکدیگر است. اکنون در پاسخ به اعلام‌خطرهای شدید دانشمندان، خداشناسان و تاریخ‌دانان مذاهب، متون قدیمی و سنت‌ها را برای یافتن منابعی برای اخلاق زیست‌محیطی جدید زیرورو می‌کنند؛ چراکه ناگهان متوجه شدیم، رابطه انسانی ما با زیستگاه طبیعی‌مان از حیطه روابط ما انسان‌ها خارج شده است (مک کین، ۱۳۸۳: ۱۳۱). تأثیر آلودگی‌های محیط‌زیست و عدم تعادل به‌قدری زیاد است که شاهد آن سه بیماری مهم سرطان دستگاه تنفسی،

تنگی نفس و بیماری قلبی تصلب شرایین است که به‌طور هولناکی رو به افزایش است. آلودگی هوا نه‌تنها بر روی موارد بروز برونشیت، تنگی نفس، سینه‌پهلو، سرطان ریه و سایر بیماری‌های تنفس از نظر آماری دارای تأثیر معنی‌دار است بلکه بر موارد بروز سرطان معده، میزان کل مرگ‌ومیر، میزان تلفات کودکان و تلفات جنین نیز مؤثر است (کنت، ۱۳۷۲: ۱۰۲).

بانک جهانی نیز درباره مشکلات زیست‌محیطی، اموری را چنین شمرده است:

- یک‌سوم جمعیت جهان از بهداشت مناسب و یک میلیارد از آب آشامیدنی سالم محروم‌اند؛
- ۱/۳ میلیارد نفر در معرض وضعیت ناسالم ناشی از دود و دوده قرار دارند؛
- ۳۰۰ تا ۷۰۰ میلیون زن و کودک از آلودگی شدید هوا، ناشی از آشپزی داخل منازل رنج می‌برند؛
- صدها میلیون کشاورز، جنگل‌نشین و مردم بومی که تأمین معاش آنان به زمین و وضع مساعد محیط‌زیست بستگی دارد، دچار مشکل هستند؛ فرسایش خاک و...
- یک‌چهارم زمین‌های مشروب، دچار مشکل شوری آب است.
- فقر به مردم اجازه بهره‌برداری از منابع طبیعی‌شان را نمی‌دهد و به‌ناچار، زمین‌های حاشیه‌ای کشت و جنگل‌ها از درخت خالی می‌شود (صادقی، ۱۳۸۲: ۲۵).

تملك اراضی ملی

در خصوص تشریفات ملی شدن، برخی از آرای وحدت رویه دیوان عالی کشور (رای شماره ۳۵-۳/۲۹-۱۳۵۲) مشعر بر این است که مراتع و جنگل‌ها طبق ماده ۲ قانون حفظ و حمایت از منابع طبیعی و ذخایر جنگلی کشور و ماده ۵۶ قانون حفاظت و بهره‌برداری از جنگل‌ها و مراتع، باید توسط وزارت جهاد کشاورزی شناسایی و خصوصیات منابع ملی، حدود و مساحت آن‌ها مورد بازدید قرار گرفته و با ترسیم کروکی در روزنامه‌های کثیرالانتشار آگهی و پس از ۶ ماه سند مالکیت به نام دولت صادر شود؛ بنابراین اگر بدون اجرای مقررات فوق، جنگل‌ها و مراتع مورد تخریب قرار گرفتند، قابل تعقیب کیفری نخواهند بود. بر این اساس دو عقیده حقوقی قابل طرح است، طبق عقیده اول شناسایی جنگل‌ها و مراتع جنبه کاشفیت از مالکیت عمومی از تاریخ ۱۳۴۱ دارد (کنعانی، ۱۳۸۷: ۳۰۷)؛ لذا کسانی که در فاصله

تصویب این قانون، تاریخ شناسایی و صدور سند به نام دولت، آن‌ها را احیاء و عمران کرده باشند، بر این اعمال اثری مترتب نبوده و موجب ایجاد مالکیت خصوصی آن‌ها نخواهد شد و به اقتضای قاعده فوری بودن اثر قانون، از همان هنگام، مالکیت عمومی استقرار یافته است. عقیده دیگر بر این است که از نظر اصولی اثر حکم بر متعلق یا موضوع آن، متوقف بر مشخص بودن دقیق موضوع است (شمس، ۱۳۸۵: ۶۵)؛ بنابراین برخلاف ظاهر ماده یک قانون ملی شدن جنگل‌ها و مراتع کشور، حکم قانون‌گذار معلق بر تشخیص و تبیین مراتع و جنگل‌ها بر اساس ماده ۵۶ قانون حفاظت و بهره‌برداری و ماده ۲ قانون حفظ و حمایت از منابع طبیعی و ذخایر جنگلی است. به‌علاوه طبق آرای وحدت رویه دیوان عالی کشور، نقصان ضمانت اجرای قانون و عدم تعقیب کیفری، دال بر عدم اجرای قانون ملی شدن بر اراضی شناسایی نشده است؛ بنابراین عمل شناسایی مأمورین کمیسیون ماده ۵۶ جنبه تأسیس بر اموال عمومی دارد.

همچنین در مورد مرتع و شرایط واگذاری آن، قانون حفاظت و بهره‌برداری از منابع طبیعی مصوب ۱۳۴۶/۰۵/۳۰ و نیز آیین‌نامه قانون ملی شدن جنگل‌ها مصوب ۱۳۴۲، به تعریف مرتع نپرداخته است و تنها به ذکر نام آن در کنار جنگل اکتفا نموده است و خصیصه مهم مرتع را نیز عدم دخالت انسان در ایجاد آن، ذکر کرده است؛ اما ماده یک آیین‌نامه اجرایی لایحه قانونی واگذاری و احیای اراضی، مرتع را تعریف کرده است: «زمین‌هایی اعم از کوه و دامنه یا زمین مسطح که در فصل چرای دارای پوششی از نباتات علوفه‌ای خودرو بوده است و با توجه به سابقه چرای عرفا مرتع شناخته شود. اراضی آیش گرچه پوشش نباتات و علوفه‌ای داشته باشد، مشمول مرتع نیستند». باوجود این، برخی از صاحب‌نظران به تعریف مرتع (به فتح، میم) پرداخته‌اند و آن را به معنی چراگاه و شکارگاه دانسته‌اند که به اراضی دایر یا بایری اطلاق می‌شود که رستنی‌ها در آن به حالت طبیعی رشد نموده و میزان بارندگی آن منطقه نسبتاً کم باشد و به‌وسیله حیوانات اهلی، شکاری و وحشی مورد چرای واقع گردد و هیچ عاملی آن را محدود ننماید (جعفری لنگرودی، ۱۳۷۱: ۱۵).

بر اساس ماده ۱۴۰ قانون مدنی تملک به یکی از امور زیر حاصل می‌شود:

- به احیای اراضی موات و حيازت اشیای مباحه؛

• به وسیله عقود و تعهدات؛

• به وسیله اخذ به شفعه؛

به ارث یا به هر عمل یا واقعه حقوقی که غرض از آن ایجاد مالکیت یا نقل مالکیت باشد، اسباب تملک می‌گویند (همان، ۱۳۸۸: ۲۹۸).

هرچند پس از تاریخ ۱۳۶۵/۱۲/۱۶ تحت هیچ عنوان تملیک خصوصی اموال عمومی جنگل و مرتع مجاز و قانونی نیست اما وضعیت و آثار احیاء و عمران در فاصله بین ملی شدن جنگل‌ها و مراتع (سال ۱۳۴۱) تا سال ۱۳۶۵ مسئله‌ای است که از نظر قانونی جای بحث و بررسی دارد؛ اما کمیسیون‌های مرجع رسیدگی به اعتراضات موضوع قانون مذکور، بر اساس مفهوم تبصره ۴ و اینکه قانون‌گذار با ذکر تاریخ ۱۳۶۵/۱۲/۱۶ به عنوان قید و برای تأمین نظر شورای نگهبان مبنی بر تأیید مالکیت ناشی از احیاء و عمران این مصوبه را مقرر کرده است تمایل بر ابقاء تصرفات قبل از سال ۱۳۶۵ دارند. این عقیده صحیح به نظر نمی‌رسد، چراکه اولاً قانون‌گذار تبصره ۵ پیش‌نویس موضوع الزام و واگذاری اراضی ملی به احیاء کنندگان را حذف کرده است، ثانیاً طبق ماده ۱۳۴ تعزیرات وقت و ماده ۵۵ قانون اساسی، احیاء اراضی ملی نه تنها باطل و فاقد اثر است بلکه عمل مجرمانه نیز محسوب می‌شود و جرم تصرف عدوانی اراضی ملی طبق رأی وحدت رویه شماره ۶۵۹ مورخ ۸۱/۰۳/۰۷ دیوان عالی کشور حتی مشمول مرور زمان هم نمی‌شود حال چگونه ممکن است که عمل مجرمانه تخریب اراضی جنگلی موجب ایجاد مالکیت مشروع گردد؛ بنابراین چون از نظر اصولی، نهی قانون‌گذار از عمل حقوقی مستلزم فساد منهی عنه است لذا تخریب اراضی ملی نمی‌تواند سبب مملکت شرعی و قانونی شود؛ در نتیجه واگذاری بی‌رویه اراضی ملی به متصرفین آن خلاف قانون و باطل است (کاتوزیان، ۱۳۷۲: ۲۰۶).

عقیده اخیر برابر قانون اصلاح ماده ۳۴ قانون حفاظت و بهره‌برداری جنگل‌ها و مراتع مصوب ۱۳۷۳/۰۷/۰۷ مجمع تشخیص مصلحت نظام مورد تأیید قانون‌گذار قرار گرفت که برابر ماده ۳۴ اصلاحی از تاریخ تصویب این قانون و وزارت جهاد کشاورزی موظف است اراضی جنگلی جلگه‌ای شمال و مراتع ملی غیرمشجر کشور را که تا پایان سال ۱۳۶۵ بدون اخذ مجوز قانونی تبدیل به باغ یا زراعت آبی شده یا برای طرح‌های تولید دام و آبزیان و سایر طرح‌های غیرکشاورزی مورد استفاده قرار گرفته‌اند

بر اساس تشخیص کمیسیون موضوع ماده مذکور در قبال دریافت اجاره بهاء یا قیمت تعیین شده واگذار یا به فروش برساند. بدیهی است که زمینه‌ای منابع ملی تصرف شده بعد از تاریخ فوق‌الذکر بدون قید و شرط خلعید خواهد شد (قربانی، ۱۳۷۸: ۸۸۹).

بر اساس قانون اصلاح ماده ۳۳ اصلاحی قانون حفاظت و بهره‌برداری از جنگل‌ها و مراتع کشور و آیین‌نامه اجرایی آن، از سال ۱۳۸۷ نظارت بر اراضی ملی و دولتی واگذار شده (کشاورزی و غیرکشاورزی) بر عهده هیئت‌های پنج‌نفره نظارت با مسئولیت رئیس سازمان جهاد کشاورزی و عضویت نماینده دستگاه‌های ذی‌ربط است. این هیئت‌ها می‌بایست در استان‌ها تشکیل و عوامل نظارتی منتخب خود را نیز در شهرستان‌ها فعال نمایند. این عوامل موظف‌اند به‌طور مستمر از طرح‌ها بازدید و به هیئت نظارت و یا کمیسیون‌های واگذاری گزارش دهند. هیئت‌های نظارت و کمیسیون‌های تعیین‌شده می‌توانند پس از تحقیق و بررسی در صورت تخلف فرد و عدم اجرای طرح از متقاضی رأی بر خلعید فرد نمایند. با خلعید افراد، این‌گونه زمین‌ها باید مجدداً به اراضی ملی و دولتی بازگشته و یا برای واگذاری به متقاضیان جدید به دستگاه مرجع واگذاری، سپرده شود. این موضوع مهم اما در عمل طی سه دهه گذشته همواره با کندی مواجه بود. خلاصه نظارت بر طرح‌های واگذاری به‌خصوص در طول یک دهه گذشته باعث بروز سوءاستفاده‌های مختلف از اراضی واگذاری شده است. استفاده غیرقانونی و خارج از ضوابط از زمین‌های واگذاری، عدم بهره‌برداری از طرح و بلا تکلیف رها شدن اراضی و یا انتقال مالکیت این‌گونه زمین‌ها علی‌رغم عدم اجرای طرح‌ها، از جمله تخلفات و سوءاستفاده‌ها از زمین‌های واگذاری است. از سال گذشته و پس از استقرار دولت جدید یکی از اولین اقدامات وزارت جهاد کشاورزی، تقویت نظارت بر اراضی واگذاری و سازمان‌دهی مجدد هیئت‌ها و تشکیل دبیرخانه مرکزی در سازمان امور اراضی کشور بوده است. این هیئت تاکنون اقدام به نظارت بر حدود یک میلیون هکتار از اراضی واگذاری نموده‌اند که در مواردی رأی بر خلعید متقاضیان داده‌اند و یا به افراد برای بهره‌برداری از زمین، مطابق مجوز ارائه شده اخطار داده‌اند (سازمان امور راضی، ۱۳۸۲).

طرح طوبی از پروژه‌هایی است که وزارت جهاد کشاورزی در عرصه مربوط به مدیریت‌های امور اراضی،

روش‌شناسی تحقیق

با توجه به اینکه این پژوهش به دنبال توسعه دانش کاربردی در زمینه روابط بین عوامل مختلف اقتصادی، اجتماعی و محیطی با کیفیت زندگی نواحی روستایی است، لذا پژوهش موردنظر کاربردی بوده و از نظر روش انجام پژوهش، توصیفی-تحلیلی است. جامعه آماری این تحقیق شامل خانوارهای شهر باسمنج می‌باشد. باسمنج یکی از شهرهای مرکزی استان آذربایجان شرقی است که در بخش مرکزی شهرستان تبریز واقع شده است. این شهر در ۱۰ کیلومتری جنوب شرق مرکز استان قرار گرفته است و با ۱۱۱۹۰ نفر جمعیت در سال ۱۳۹۰، بیست و دومین شهر آذربایجان شرقی محسوب می‌شود.

حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران مقدار ۳۵۹ به دست آمد. در این تحقیق از پرسش‌نامه جهت جمع‌آوری داده استفاده شده است. مقیاس مورد استفاده در پرسش‌نامه محقق ساخته، طیف لیکرت ۵ گانه است و از تعداد ۴۰ سؤال تشکیل شده است. روایی پرسش‌نامه با استفاده از اعتبار صوری آن و قابلیت اعتماد یا پایایی پرسش‌نامه نیز از طریق آلفای کرونباخ مقدار ۰/۹۱۸ به دست آمده است که نشان از پایایی مطلوب پرسش‌نامه است.

در خصوص نقش تملک اراضی ملی در روند توسعه در شهر باسمنج، تعداد ۴۰ متغیر آشکار (شاخص) در قالب ۳ متغیر پنهان یا عامل (مکنون)، مدنظر قرار داده شده است که پس از جمع‌آوری پرسش‌نامه‌ها، اطلاعات گردآوری شده در نرم‌افزار آماری SPSS وارد شده‌اند. با عنایت به اینکه پرسش‌نامه بر اساس طیف رتبه‌ای لیکرت تنظیم شده است رتبه‌های ۱ تا ۵ برای هر یک از شاخص‌ها اختصاص یافته است. اطلاعات گردآوری شده در ۴۰ ستون در نرم‌افزار SPSS وارد شده به گونه‌ای که تعداد ۱۷ متغیر آشکار مربوط به متغیر پنهان «زیست‌محیطی» به وسیله Envi1 تا Envi17، تعداد ۱۰ متغیر مربوط به متغیر مکنون «اجتماعی» تحت عنوان Soc 1 تا Soc 10 و تعداد ۱۳ متغیر مربوط به متغیر پنهان «اقتصادی» به وسیله Eco 1 تا Eco 13، تعریف شده است که در جدول شماره ۱ ارائه شده است.

ادارات کل منابع طبیعی و اراضی اشخاص حقوقی و حقیقی اجرا می‌کند. این طرح ضمن اینکه به افزایش سطح زیر کشت باغات کشور کمک می‌کند در صورت اجرای صحیح می‌تواند الگویی برای اصلاح و مدرن کردن باغات باشد. واگذاری زمین دولتی، تسهیلات بانکی و یارانه‌هایی که به این طرح تعلق می‌گیرد مشفق خوبی برای رونق و پیشرفت طرح در راستای اهداف تعیین شده، برای آن است؛ بر اساس آمارهای موجود، سطح کل اراضی واگذار شده در بازه زمانی مهر و موم‌های ۱۳۵۹ تا ۱۳۹۳ حدود ۴/۱۲ میلیون هکتار است. این واگذاری‌ها عمدتاً در دو بخش تأمین زمین برای توسعه طرح‌های کشاورزی و تأمین زمین برای طرح‌های غیرکشاورزی انجام شده است.

طرح باغات طوبی اهداف زیر را دنبال می‌نماید:

- یکپارچه‌سازی اراضی دیمی و ایجاد منطقه مشخص و قانونمند جهت احداث باغات و فضای سبز؛
- ایجاد فضای سبز وسیع و گسترده با مشارکت مردم جهت افزایش باغات اطراف شهر با توجه به از بین رفتن باغ‌های اطراف شهر به دلیل توسعه شهر و بدون داشتن بار مالی برای دولت؛
- استفاده بهینه از آب و خاک موجود در منطقه و جلوگیری از فرسایش خاک کشاورزی و هدر رفتن روان‌آب‌ها و تبدیل اراضی فقیر و لم‌یزرع به اراضی درجه یک؛
- ایجاد اشتغال مولد و افزایش درآمدهای عمومی از طریق صنعت توریسم و کشاورزی؛
- تولید اقلام مختلف باغی.

با اجرای این پروژه علاوه بر اینکه حدود ۳۷۰۰ تن به تولیدات بخش باغبانی استان افزوده خواهد شد، موجب ایجاد اشتغال مولد برای حدود ۱۱۵۷ نفر از جمله فارغ‌التحصیلان کشاورزی در محدوده طرح خواهد گردید و با ایجاد فضایی سبز و دل‌نشین در دامنه‌های شمالی کوه سهند و تلطیف هوای شهر تبریز، نهایت بهره‌برداری علمی و منطقی از منابع طبیعی خدادادی خاک و آب خواهد شد.

جدول ۱. شاخص‌ها و معرفه‌های تحقیق

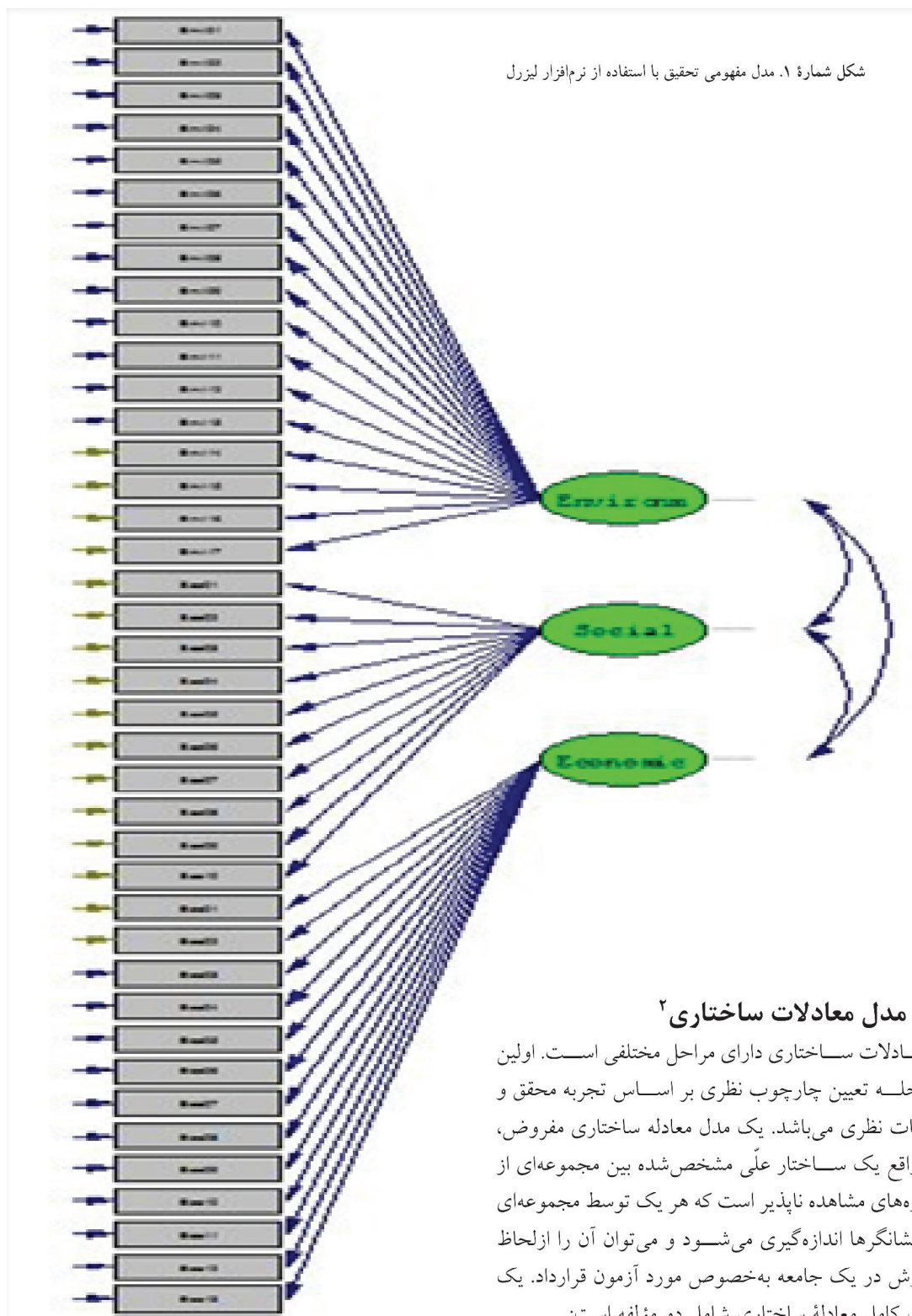
متغیر پنهان	متغیر آشکار	کد
زیست‌محیطی	ایجاد زندگی پاک	Envi 01
	جلوگیری از فرسایش آبی و بادی	Envi 02
	توسعه فضای سبز	Envi 03
	احداث باغات میوه	Envi 04
	حذف مناظر ناخوشایند تپه‌ای لخت و عریان	Envi 05
	تلطیف هوای شهر	Envi 06
	جلوگیری از تبخیر و افزایش رطوبت نسبی	Envi 07
	افزایش ذخایر آب زیرزمینی	Envi 08
	تبدیل اراضی دیمی به آبی	Envi 09
	بالا رفتن قداست طبیعت	Envi 10
اقتصادی	حفظ و بهداشت منابع	Envi 11
	الگوی برای اصلاح و مدرن کردن باغات	Envi 12
	بهبود زیرساخت‌ها	Envi 13
	حفظ ذخایر ژنتیکی	Envi 14
	ارزش‌گذاری به محیط‌زیست	Envi 15
	حفظ یکپارچگی اکوسیستم	Envi 16
	حفظ تنوع زیستی	Envi 17
اجتماعی	مشارکت	Soc 01
	ظرفیت‌سازی	Soc 02
	مسئولیت‌پذیری	Soc 03
	توانمندسازی	Soc 04
	خوداتکایی	Soc 05
	توجه به دانش بومی	Soc 06
	رضایتمندی از محل سکونت	Soc 07
	کنترل بیماری‌ها	Soc 08
	جلوگیری از مهاجرت	Soc 09
	الگویی برای سایر مناطق	Soc 10
اقتصادی	توزیع عادلانه امکانات	Eco 01
	توسعه گردشگری	Eco 02
	جلوگیری از ساختمان‌سازی‌ها	Eco 03
	احیای اراضی کم بازده	Eco 04
	افزایش درآمد کشاورزی	Eco 05
	تولید اقلام مختلف باغی	Eco 06
	توسعه صنعت پنبه‌سازی	Eco 07
	ایجاد بازارهای جدید	Eco 08
	جذب سرمایه‌گذاری‌های داخلی و خارجی	Eco 09
	افزایش بهره‌وری	Eco 10
	کاهش فقر	Eco 11
	کیفیت مسکن	Eco 12
	افزایش میزان درآمد	Eco 13

تدوین مدل مفهومی

این مرحله بیش از اینکه یک کار آماری باشد، تدوین یک فرض تئوریک است که بر مبنای آن متغیرهای نهفته و آشکار مشخص و سپس روابط بین متغیرهای نهفته با یکدیگر و همچنین ارتباط آن‌ها با شاخص‌ها یا متغیرهای قابل مشاهده، مشخص می‌شود. تدوین یک چنین مدلی مبتنی بر تئوری‌های مرتبط با موضوع مورد مطالعه، ادبیات موجود و مطالعات تجربی پیشین و همچنین برگرفته از

اندیشه‌های محقق است که در این فرایند، محقق عناصر مدل مفهومی را در قالب متغیرهای نهفته و آشکار مشخص و روابط فرضی بین آن‌ها را تعیین می‌کند. اعتبار و قوت تحلیل موضوع در قالب لیزرل به‌دقت، استحکام و پایداری این مدل مفهومی بستگی دارد (کلانتری، ۱۳۸۸: ۴۲)؛ لذا در شکل شماره ۱ مدل مفهومی تحقیق با استفاده از نرم‌افزار لیزرل^۱ ارائه می‌شود:

شکل شماره ۱. مدل مفهومی تحقیق با استفاده از نرم افزار لیزرل

مدل معادلات ساختاری^۲

معادلات ساختاری دارای مراحل مختلفی است. اولین مرحله تعیین چارچوب نظری بر اساس تجربه محقق و ادبیات نظری می باشد. یک مدل معادله ساختاری مفروض، درواقع یک ساختار علی مشخص شده بین مجموعه ای از سازه های مشاهده ناپذیر است که هر یک توسط مجموعه ای از نشانگرها اندازه گیری می شود و می توان آن را از لحاظ برآزش در یک جامعه به خصوص مورد آزمون قرارداد. یک مدل کامل معادله ساختاری شامل دو مؤلفه است:

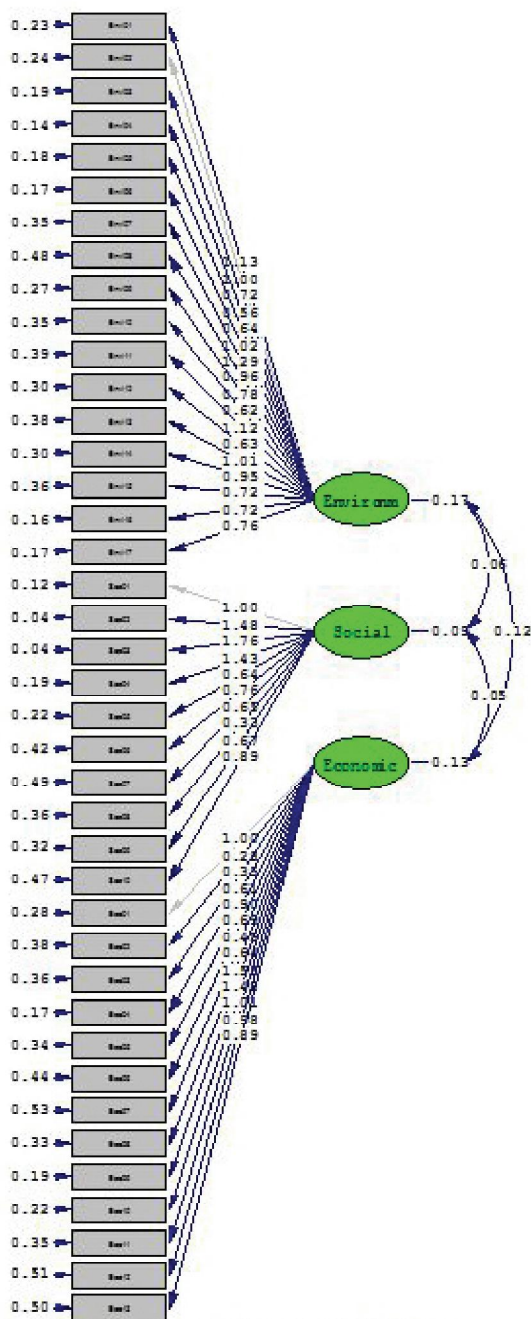
یک مدل ساختاری که ساختار علی مفروض بین متغیرهای مکنون سازه های نظری که به گونه مستقیم

مشاهده‌پذیر نیست را مشخص می‌نماید. یک مدل اندازه‌گیری که روابط بین متغیرهای اندازه‌گیری شده یا نشانگرها متغیرهایی که به گونه مستقیم مشاهده‌پذیر است و متغیرهای مکنون را که برای آن‌ها برآورد تقریبی به کار می‌رود، تعریف می‌کند (کریم‌زاده و همکاران، ۱۳۹۳: ۲۸۳). برای تحلیل مدل معادلات ساختاری در این تحقیق از نرم‌افزار لیزرل استفاده شده است. شرایط ویژه‌ای که محققین حوزه‌های مختلف را به سمت بهره‌گیری از برنامه‌های نرم‌افزاری پیشرفته و در قالب مدل‌های معادلات ساختاری در شکلی جزئی‌تر برنامه نرم‌افزاری لیزرل سوق داده عبارت‌اند از:

- در برخی مواقع متغیرهای مشاهده‌شده دارای خطای اندازه‌گیری هستند که باید در تحلیل موضوع مورد مطالعه، این گونه خطاها مدنظر قرار گیرند.
 - در برخی مواقع روابط بین متغیرها پیچیده بوده و جریان علی به‌طور هم‌زمان بین متغیرهای مشاهده‌شده وجود دارد.
 - در برخی مواقع نیز برخی متغیرهای مهم مشاهده نشده‌اند (کلانتری، ۱۳۸۸: ۳۴).
- روش لیزرل، روشی است که قادر است این گونه قصور، در برنامه‌های نرم‌افزاری دیگر و نیز امثال چنین خطاها و ملاحظات پیچیده علی موجود در بین متغیرها را مورد توجه قرار دهد. محقق با کمک نرم‌افزار لیزرل قادر است از متغیرهای مشاهده‌شده و همچنین از متغیرهای پنهان به‌طور هم‌زمان استفاده کند. درواقع روش لیزرل برای پاسخ به نیاز مدل‌هایی طراحی شده است که دارای متغیرهای پنهان، روابط ملی پیچیده و متقابل و خطای اندازه‌گیری هستند (علی بابایی، ۱۳۹۱: ۷ و ۸).

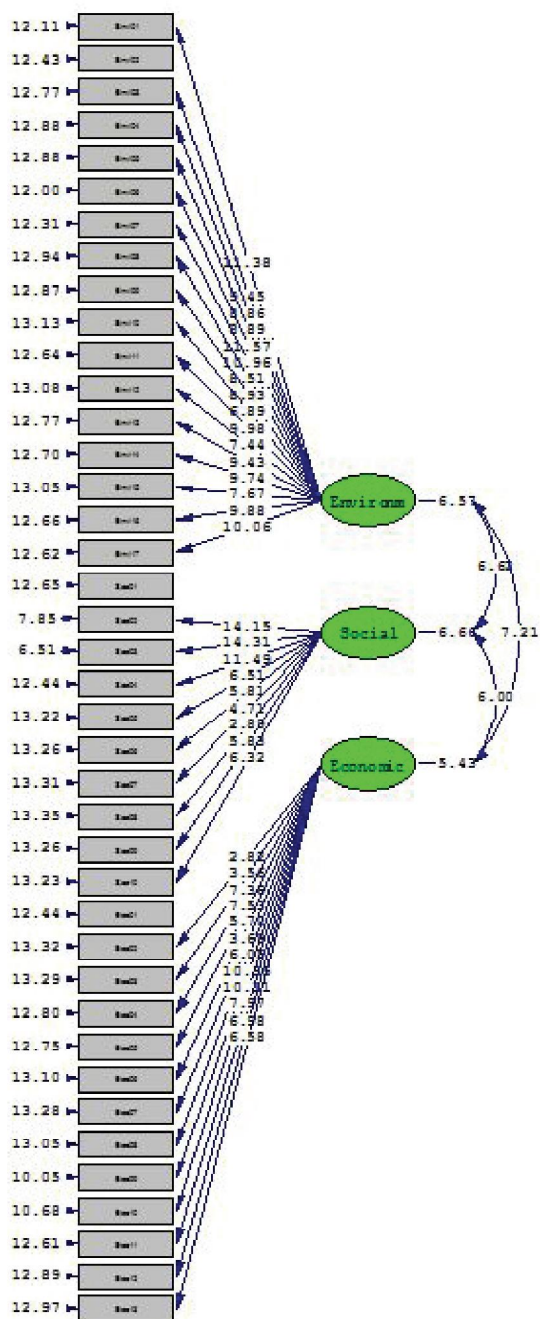
ارائه یافته‌ها

برای اعتبارسنجی از طریق مدل معادلات ساختاری، پس‌ازاینکه داده‌های حاصله از پرسش‌نامه‌ها وارد نرم‌افزار آماری SPSS گردید و عملیات کدگذاری روی داده‌ها صورت گرفت، داده‌های کدگذاری شده در محیط برنامه لیزرل فراخوانده شده و به تجزیه و تحلیل داده‌ها پرداخته شد. شکل شماره ۱ خروجی نرم‌افزار به‌صورت مدل استاندارد نشده، شکل شماره ۲ مدل استاندارد شده و شکل شماره ۳ مقادیر تی را نشان می‌دهند.

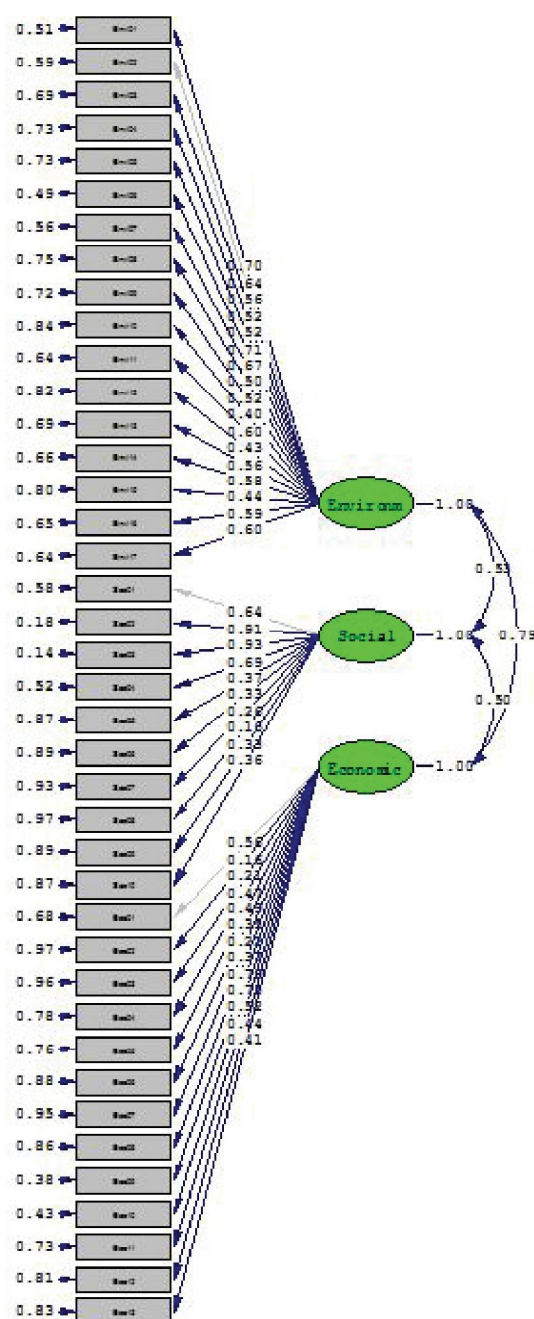

are=119.77, df=37, P-value=0.00000, RMSEA=0.0306

شکل شماره ۲. بارهای عاملی استاندارد نشده

شکل شماره ۴. مقادیر تی

شکل شماره ۳. بارهای عاملی استاندارد شده

ارزیابی برازش کل مدل

و توافق دارد. برای ارزیابی برازش مدل در این تحقیق، برنامه لیزرل، شاخص‌های برازش را ایجاد نموده است که در جدول شماره ۱ نشان داده می‌شود:

هدف از ارزیابی برازش کل مدل این است که مشخص شود تا چه حد کل مدل با داده‌های تجربی مورد استفاده سازگاری

جدول ۱. شاخص‌های نیکویی برازش مدل - خروجی SIMPLIS

ردیف	شاخص‌ها	وضعیت مدل
۱	Minimum Fit Function Chi- square	آماره کای اسکویر ۱۱۹/۷۷
۲	Root Mean Square Error of Approximation (RMSEA)	ریشه میانگین توان دوم خطای تقریب ۰/۰۳۰۶
۳	Root Mean Square Residual (RMR)	ریشه میانگین مجذور باقی مانده ۰/۰۴۶۷
۴	Goodness of Fit Index (GFI)	شاخص برازندگی ۰/۹۱۱
۵	Adjusted Goodness of Fit Index (AGFI)	شاخص برازندگی تعدیل یافته ۰/۹۰۴
۶	Normed Fit Index (NFI)	شاخص هنجار شده برازندگی ۰/۹۱۸
۱۲	Non-Normed Fit Index (NNFI)	شاخص برازش غیرنرم ۰/۹۲۲
۱۳	Comparative Fit Index (CFI)	شاخص برازش مقایسه‌ای ۰/۹۲۵
۱۴	Relative Fit Index (RFI)	شاخص متناسب نسبی ۰/۹۰۷

اندازه‌های برازندگی AGFI و GFI را که جازک‌گای^۳ و سوربوم^۴ (۱۹۸۹) پیشنهاد کرده‌اند بستگی به حجم نمونه ندارد و نشان می‌دهد که مدل تا چه حد نسبت به عدم وجود آن، برازندگی بهتری دارد. مقادیر GFI و AGFI در جدول ۱ نشان داده شده‌اند؛ مقادیر GFI و AGFI باید بین صفر و ۱ باشند و مقدار بزرگ‌تر از ۰/۹ حاکی از برازش قابل قبول مدل است. از بین این سه شاخص آماره GFI برای تعیین برازش مطلق توصیه می‌شود که طبق جدول ۱، مقدار آن برابر با ۰/۹۲ است که برازش امیدوارکننده‌ای است.

- با توجه به جدول شماره ۵، میزان NFI محاسبه شده برابر ۰/۹۲ می‌باشد که در شاخص NFI مقادیر برابر یا بزرگ‌تر از ۰/۹ شاخص را در مقایسه با مدل صفر، به عنوان شاخص خوبی برای برازندگی مدل‌های نظری توصیه کرده‌اند.
- شاخص دیگر، شاخص CFI است که با توجه به جدول شماره ۴، میزان آن برابر با ۰/۹۲ است. این شاخص در بیشتر موارد شاخص نرم شده برازندگی است؛ چون دامنه این مدل محدود به صفر و یک نیست تفسیر آن نسبت به NFI دشوارتر است و بر پایه قرارداد مقادیر کمتر از ۰/۹۰ آن مستلزم تجدیدنظر در مدل است.

و بالاخره

- مقادیر NNFI و RFI، باید بالاتر از ۰/۹ باشند تا مدل برازش خوبی داشته باشد؛ مطابق جدول ۱ شاخص NNFI برابر ۰/۹۲ و شاخص RFI برابر ۰/۹۱ می‌باشد که هر دو شاخص از برازش قابل قبولی برای مدل

روش‌های آماری سنتی معمولاً یک آزمون آماری را مبنای تعیین معنی‌داری و تجزیه و تحلیل قرار می‌دهند؛ اما مدل‌سازی معادلات ساختاری و تحلیل عاملی تأییدی برای تعیین کفایت برازش مدل با داده‌ها، از چندین آزمون آماری بهره می‌گیرند:

- کای اسکویر: یکی از عمومی‌ترین و پرکاربردترین شاخص برازش در مدل‌سازی معادلات ساختاری است که هرچه مقدار آن کوچک‌تر باشد، برازش داده‌ها به مدل بهتر است. در تحقیق حاضر کای اسکویر محاسبه شده توسط لیزرل ۱۱۹/۷۷ با درجه آزادی ۳۷ می‌باشد.
- شاخص RMSEA برای مدل‌های خوب برابر ۰/۰۵ یا کمتر می‌باشد؛ مدل‌هایی که RMSEA آن‌ها برابر با ۰/۱ باشد برازش ضعیفی دارند. زمانی که مقدار این آماره کمتر از ۰/۰۵ باشد برازش قابل قبول، اگر بین ۰/۰۸ و ۰/۱ باشد برازش متوسط و اگر بزرگ‌تر از ۰/۱ باشد برازش ضعیف است. مطابق جدول ۱ و اشکال ۱، ۲ و ۳ مقدار RMSEA به دست آمده ۰/۰۳ می‌باشد که نشان از نیکویی و قابل قبول بودن برازش است.
- ریشه میانگین مجذور باقی مانده: زمانی که مقدار این آماره کمتر از ۰/۰۵ باشد بیانگر قابل قبول بودن برازش مدل است. با توجه به جدول شماره ۱، شاخص (RMR) محاسبه شده نشان از برازش بسیار خوب مدل (۰/۰۴۷) می‌باشد؛ چراکه به صفر نزدیک‌تر است.
- شاخص برازندگی، شاخص برازندگی تعدیل یافته، شاخص برازندگی امساک (صرفه‌جویی):

برخوردار هستند (کلانتری، ۱۳۸۸: ۱۳۴-۱۲۸؛ کریم زاده و همکاران، ۱۳۹۳: ۲۸۸-۲۸۷؛ قاسمی، ۱۳۸۹: ۱۴۷؛ علی بابایی، ۱۳۹۱: ۸۸-۸۵).

بحث و نتیجه گیری

در تحقیق حاضر به تحلیل نقش تملک اراضی ملی در روند توسعه با تأکید بر تأثیر اجرای طرح باغات طوبی بر مناطق اطراف شهر باسمنج پرداخته شد. شرکت تعاونی خاص روحانیون، طلاب و مروجان علوم اسلامی استان آذربایجان شرقی با هدف اصلاح و احیای اراضی کم بازده و توسعه فضاهای سبز نسبت به تملک و یکپارچه سازی اراضی محل اجرای پروژه اقدام نموده و درصدد آبادانی اراضی ای است که به صورت بایر ضمن خارج شدن از گردونه تولید و بهره برداری، مناظر ناخوشایندی را به وجود آورده است.

نتایج تحقیق نشان می دهد جامعه میزبان به نتایج زیست محیطی، اجتماعی و اقتصادی طرح باغات طوبی واقف بوده و به ایجاد زندگی پاک و جلوگیری از فرسایش، احداث باغات میوه، تبدیل اراضی دیمی به آبی، مشارکت، جلوگیری از مهاجرت، افزایش درآمد کشاورزی، توسعه صنعت پنبه سازی، کاهش فقر و مسائلی از این دست که باعث افزایش روند توسعه منطقه شان می شود، اهمیت قائل می شوند. در تحقیق حاضر به ارتباط بیرونی بین شاخص ها و ارتباط درونی معرفه ها با استفاده از مدل معادلات ساختاری و نرم افزار لیزرل پرداخته شد که خروجی برنامه لیزرل نشان می دهد مدل ارائه شده برای تحقیق، در سطح مطلوب با داده های تجربی سازگاری داشته و شاخص ها از نیکویی برازش برخوردار هستند. خلاصه اینکه اعتبار بیرونی تحقیق بر اساس نتایج تحلیلی با نیکویی برازش، برای سایر مناطق تحت مطالعه نیز می تواند مفید واقع شود.

منابع

اکبری راد، طیبه (۱۳۸۷). «حفظ محیط زیست از دید قرآن و روایات». نشریه قرآن و حدیث (نامه الهیات). شماره ۵. صص ۲۶-۱۷.

بیل، مک کین (۱۳۸۸). «محیط زیست: نقش مذهب در نجات محیط زیست». نشریه فلسفه، کلام و عرفان (سیاحت غرب). شماره ۱۷. صص ۱۳۸-۱۳۱.

جعفری لنگرودی، محمدجعفر (۱۳۸۸). حقوق اموال. تهران: انتشارات گنج دانش.

مدنی. تهران: انتشارات گنج دانش.

حجازی، سید علی رضا (۱۳۸۷). «عصر مهدویت و حقوق محیط زیست». نشریه فلسفه، کلام و عرفان (انتظار موعود). شماره ۲۴. صص ۱۸۴-۱۶۶.

رحمتی، انشاالله (۱۳۸۷). «دین، اخلاق و محیط زیست». نشریه فلسفه، کلام و عرفان (اطلاعات حکمت و معرفت). شماره ۲۷. صص ۷-۴.

رضایی پروانه (۱۳۸۹). «نگاهی به حقوق حیوانات در اخلاق محیط زیست از منظر نهج البلاغه». نشریه فلسفه، کلام و عرفان (معرفت اخلاقی). شماره ۳. صص ۱۵۹-۱۴۵.

سازمان امور اراضی (۱۳۸۲). مجموعه قوانین و مقررات بخشنامه ها و دستورالعمل های اجرایی سازمان امور اراضی سال های ۱۳۷۰ تا ۱۳۸۱.

شمس، احمد (۱۳۸۵). نظام حقوقی اراضی ملی شده. تهران: انتشارات دادگستر.

شهریاری حمید، حسینی سادات (۱۳۸۹). «مبانی فقهی حفظ محیط زیست». نشریه جامعه شناسی و علوم اجتماعی (الهیات اجتماعی). شماره ۳. صص ۲۱۸-۱۸۱.

صادقی، حسین؛ فراهانی سعید (۱۳۸۲). «محیط زیست از منظر دین و اقتصاد». نشریه اقتصاد (اقتصاد اسلامی). شماره ۱۰. صص ۵۲-۲۳.

علی بابایی، یحیی (۱۳۹۱). مطالب درس روش تحقیق کمی پیشرفته. دانشگاه تهران: دانشکده علوم اجتماعی

عمیق، محسن (۱۳۸۸). «درآمدی بر فقه محیط زیست». نشریه فقه و اصول، فقه (کاوشی نو در فقه اسلامی). شماره ۵۹. صص ۱۲۰-۱۹۷.

فقهی، محمدرضا (۱۳۹۰). «درآمدی بر حمایت از محیط زیست در مخاصمات مسلحانه از دیدگاه اسلام». نشریه فقه و اصول (پژوهش نامه فقهی). شماره ۴. صص ۲۲۲-۱۸۵.

قاسمی، وحید (۱۳۸۹). مدل سازی معادله ساختاری در پژوهش های اجتماعی با کاربرد Amos Graphics. تهران: نشر جامعه شناسان.

قربانی، فرج الله (۱۳۷۸). مجموعه کامل قوانین و مقررات اراضی و اصلاحات ارضی. تهران: انتشارات دانشور.

کریم زاده، حسین؛ نیکنجو، محمدرضا؛ صدر موسوی، میرستار؛ کوهستانی، حسین (۱۳۹۳). «شناسایی عوامل مؤثر در ایجاد

مباحث حقوق اقتصادی مالکیت. تهران: بنیاد حقوقی میزان.
وانت کنت (۱۳۷۲). مبانی محیط زیست. مترجم عبدالحسین
وهاب زاده. مشهد: جهاد دانشگاهی مشهد.

Hancock J. (2004). *Environmentally Human Rights: Power, Ethics and law*. Washington DC.

Singer, P. (1993). *Practical Ethics*, second Edition.
Cambridge: Cambridge university press.

فرصت های کارآفرینی در بخش گردشگری نواحی روستایی
با استفاده از مدل معادلات ساختاری (SME). مجله جغرافیا و
برنامه ریزی محیطی. دوره ۲۵. شماره ۲ (پیاپی ۵۴). صص ۲۹۰-
۲۶۹.

کلاتری، خلیل (۱۳۸۸). مدل سازی معادلات ساختاری در
تحقیقات اجتماعی - اقتصادی. تهران: فرهنگ صبا.

کاتوزیان، ناصر (۱۳۷۲). حقوق مدنی: قواعد عمومی قراردادها:
مفهوم عقد - انعقاد و اعتبار قرارداد «ترازی». تهران: انتشارات بهمن.
کنعانی، محمدطاهر (۱۳۸۷). تملک اموال عمومی و مباحث: